

TONE CEVC (1932–2007)

Letos smo se poslovili od našega kolega Toneta Cevca, ustanovnega člana Slovenskega etnološkega društva, doktorja etnologije, znanstvenega svetnika, s katerim je moja generacija prehodila dobršen del etnološke poti. Spoznal sem ga sredi 70. let, ko je želel v imenu Inštituta za slovensko narodopisje koordinirati raziskovanje planšarske kulture v Sloveniji. Takrat sem z njim navezal plodne stike, ki jih nisva prekinila vse do njegove smrti. Družilo naju je tisto, kar je bilo hkrati najbolj značilno za njegovo delo: temi planšarstva in stavbarstva. Na obeh področjih je pokojni največ dal slovenski, alpski in srednjeevropski etnologiji.

Leta 1973, šestnajst let po diplomu iz etnologije, je na Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU zasedel položaj, ki mu je bil pisan na kožo. Postal je raziskovalec stavbne dediščine in pozneje sledov zgodnje poselitve gorskega sveta. Do slednje, zaključne tematike njegove raziskovalne poti, pa je bila dolga pot.

Sprašujem se, če ni prav njegova življenjska zrelost pripomogla k temu, da se je v slovenski etnologiji uveljavil že s prvimi deli. V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je bil aktivni udeleženec znamenitih sestankov narodopiscev vzhodnoalpskih dežel Alpes Orientales, s katerimi se je slovenska etnologija prvič odprla v svet.

Samoumevno je bilo, da je leta 1969 doktoriral iz gorskega stavbarstva: Pastirske kočve v Julijskih in Kamniških Alpah in predstavljeni substrat v njihovi arhitekturni dediščini. Iz okvira te teme izhajajo vse njegovo poznejše delo. Njegova najpopularnejša knjiga je *Velika planina*, monografija o življenju, delu in izročilu pastirjev, ki je izšla leta 1972 in bila do leta 1993 trikrat ponatisnjena. Z njo je zastavil povezovanje materialne in duhovne kulture, ki je postalo značilnost vsega njegovega nadaljnega dela.

Tudi pri preučevanju stavbarstva je najraje ostajal v mejah gorskega sveta. Nastale so monografije *Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem* (1984), *Slovenski kozolec* (1993) in *Bohinj und seine Almen* (1994). Na to temo je leta 1995 organiziral odmevno mednarodno konferenco Planšarske stavbe v vzhodnih Alpah. S svojim delovanjem je segel tudi med Slovence na avstrijskem Koroškem. Večletno raziskovanje stavbarstva na območju Karavank je leta 1988 strnil v monografiji *Kmečke hiše v Karavankah: Stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškimi Storžičem in Peco*, ki je bila ponatisnjena in prevedena v nemščino, in na razstavi Kmečka hiša v Selah. Za svoje delo je leta 1994 prejel Murkovo priznanje, podeljeno za življenjsko delo.

V obdobju 1994–1998, ko je bil Tone Cevc predstojnik Inštituta za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU in nekaj časa urednik etnološke revije *Traditiones*, se je moje sodelovanje z njim ponovno okrepilo. Zavzel se je, da bi se delo Avdiovizualnega laboratorija ZRC SAZU vključilo v program ISN. Ta pobuda je izhajala iz Cevčevega iskrenega zavzemanja za vizualno dokumentacijo v etnologiji. Do nje je imel poseben odnos,

ki se kaže v sodelovanju s kakovostnimi fotografi in risarji. Vztrajno se je posvečal tehničnim podrobnostim in bil zahteven načrtovalec spremljajoče slikovne dokumentacije. Objekti raziskave so morali biti natančno izmerjeni, predstavljeni z realistično risbo ali s kakovostno fotografijo.

Njegovi številni znanstveni članki, ki so nastajali od leta 1972 do upokojitve leta 1999, podrobneje osvetljujejo posamezna vprašanja nastanka in razvoja kulturnih prvin ljudskega stavbarstva. V njih se kaže Cevčeva etnološka metodologija, ki temelji na obsežnem terenskem delu in na upoštevanju arhivskih virov ter primerjalnega gradiva. Značilnost Cevčeve etnologije je povezovanje snovnega in duhovnega izročila. Lepota materialnih ostankov kulture je bila zanj vedno tudi lepota duha.

V letih po upokojitvi sta se v Cevčevi bibliografiji pojavila dva članka, ki sta vrhunec obravnavanja njegove večne teme: iskanje sledov prazgodovinske in antične poselitve visokogorskega sveta. Cevc je bil zagovornik sklenjene poselitve slovenskega ozemlja od prazgodovine do današnjih dni in s tem tudi predajanja in prežemanja kulturnih izročil. To raziskovalno nalogo je lahko izpeljal le s sodelovanjem arheologov, s čimer je uvedel v etnologijo večdisciplinarno raziskovanje.

Njegova vizija je bila potrjena s prvimi večjimi rezultati. Arheološka izkopavanja v Kamniških Alpah so prinesla stvarne dokaze, da je bil gorski svet naseljen veliko prej, kot smo predvidevali doslej. Vzoredno z raziskavami so si sledile knjige: *Davne sledi človeka v Kamniških Alpah* (1998), *Lončene posode pastirjev* (2000) in zbornik *Človek v Alpah* (2006), v katerem so zbrane ugotovitve desetletnih raziskav o navzočnosti človeka v slovenskih Alpah.

Cevčeve zadnje raziskave so pomemben prispevek k etnogenezi Slovencev v alpskem prostoru in s tem tudi k evropski etnologiji Alp.

Tone Cevc je preminil sredi načrtovanja novih raziskav in objav. Še v zadnjih dneh pred smrtjo je zbiral zadnje podatke za spletno objavo Velike planine. Kar sem zapisal o Tonetu Cevcu, je zgolj osebno videnje njegovega dela in človeškega lika. Vsi, ki ste ga poznali, v mislih dodajte v njegov spomin nekaj svojih utrinkov. Slovenski etnologi, člani SED in kolegi z Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 3. 4. 2007